

Nr 21

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående det inkomstprövade tillägget till studiebidrag.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 16 i första kammaren av herr *Olsson, Johan, m. fl.* samt nr 26 i andra kammaren av herr *Elmstedt m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts,

»1. att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av studiehjälpsreglementet, att vid beräkning av inkomstprövat tillägg till studiebidrag hänsyn ej toges till förmögenhet;

2. att vederhörande utskott måtte utarbeta förslag till ändrad författningstext».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 26.

Gällande bestämmelser

Elever, som före det år de fyller 21 år, börjar sina studier vid gymnasier, yrkesskolor och en del andra utbildningsanstalter erhåller studiebidrag enligt studiehjälpsreglementet med 75 kronor i månaden under läsåret. Bidraget utgår utan behovsprövning i likhet med resetillägg och inackorderingstillägg, som kan erhållas av elever med lång skolväg. Vid sidan av dessa förmåner kan utgå inkomstprövat tillägg med 25—75 kronor per månad samt för elever, som åtnjuter högsta beloppet i inkomstprövat tillägg och som har synnerligen stort behov av ytterligare studiehjälp, behovsprövat tillägg med högst 75 kronor i månaden.

Vid bedömningen av rätten till inkomstprövat tillägg utgår man enligt 12 § studiehjälpsreglementet från den studerandes och hans föräldrars eller, om den studerande är gift, hans makes sammanlagda beskattningsbara inkomst till statlig inkomstskatt vid senaste taxeringen. I vissa fall sker bedömningen med utgångspunkt från beräknad beskattningsbar inkomst under studieåret. Vid inkomstprövningen beaktas ovanstående personers förmögenhet på så sätt, att överstiger förmögenheten 30 000 kronor, skall en femtedel av det överskjutande beloppet, avrundat till närmaste lägre fulla hundratal kronor, jämföras med beskattningsbar inkomst. Är endast en av föräldrarna vårdnadshavare för den studerande bortses i princip från inkomst och förmögenhet hos den som är skild från vårdnaden. Inkomstprövat tillägg utgår med följande belopp.

Beskattningsbar inkomst, kronor	Belopp i kronor per månad
0— 8 000	75
8 100—12 000	50
12 100—20 000	25

Historik

Den behovsprövade studiehjälpen är den äldsta formen av statligt studiestöd. De olika behovsprövade stödformerna har särskilt motiverats med önskemålet om att åstadkomma en vidgad rekrytering från samhällsgrupper som varit i ringa utsträckning företrädna vid de högre läroanstalterna. Redan före studiehjälpsreglementets införande var den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten den faktor, som bäst ansågs spegla familjernas ekonomiska situation. Även andra faktorer hade emellertid betydelse vid beräkningen av de tidigare utgående stipendierna. Viktigast av dessa var föräldrarnas nettoförmögenhet samt antalet syskon under 18 år utan egen deklaraionspliktig inkomst. Av betydelse var vidare elevens egna tillgångar, hans i övrigt erhållna stipendier eller arbetspremier samt föräldrarnas nettoskulder. Vid sidan av dessa i författningen uppräknade faktorer hade de olika ämbetsverken på studiehjälpens område kommit att beakta andra omständigheter.

Studiehjälpsutredningen konstaterade i sitt betänkande »Bättre studiehjälp» (SOU 1963:48) att den direkta inkomstbeskattningen i vissa avseenden var en bristfällig mätare på behovet av studiestöd. Utredningen anförde vidare.

I många fall speglar — med hänsyn till det direkta beskattningssystemets utformning — den behållna förmögenheten den ekonomiska situationen bättre än den beskattningsbara inkomsten. I en skrivelse till utredningen från ett antal folkhögskolerektorer har anförts, att barnen från jordbrukarhem skulle missgynnas vid stipendieringen genom att man tar viss hänsyn till den behållna förmögenheten. De undersökningar, som utredningen låtit genomföra, ger inte något stöd för denna uppfattning. Det visar sig att — med undantag av barn till ensamstående kvinnor — jordbrukarbarnen i större utsträckning än någon annan grupp erhåller de högsta stipendierna.

Utredningen föreslår att de inkomstprövade tilläggen utdelas under hänsynstagande till föräldrarnas och sökandens beskattningsbara inkomst samt till föräldrarnas och sökandens behållna förmögenhet.

För gifta studerande föreslogs att hänsyn skulle tagas till makes inkomst i stället för till föräldrarnas.

Beträffande förmögenhetsfaktorn lät utredningen företa en undersökning bland dem som ansökt om stipendium för studier vid gymnasier, real- och flickskolor under läsåret 1962/63. Undersökningen visade att den relativa andelen bland de sökande vilkas föräldraförmögenhet understeg 20 000 kronor var 73,3 %. Utredningen föreslog, att då summan av den sökandes,

hans föräldrars och — om sökanden var gift — makens sammanlagda behållna förmögenhet översteg 20 000 kronor skulle en femtedel av det överskjutande beloppet läggas till den beskattningsbara inkomsten.

Vid remissbehandlingen av utredningens förslag hävdades från vissa håll att den föreslagna regeln för inkomstprövning tog alltför stor hänsyn till förmögenhet.

I *proposition nr 138 år 1964* anslöt sig föredragande departementschefen i princip till utredningens förslag, som dock modifierades så att för gifta studerande hänsyn ej skulle tagas till föräldrars förmögenhet.

I anslutning till propositionen väcktes motioner med yrkanden om ändring beträffande förmögenhetsfaktorn. I ett motionspar yrkades att fribeloppet skulle bestämmas till 40 000 kronor i stället för 20 000 kronor. I ett annat motionspar begärdes att inkomst och förmögenhet hos den studerandes make inte i något fall skulle beaktas. *Särskilda utskottet* föreslog i sitt av riksdagens i denna del godkända *utlåtande nr 1 år 1964* att fribeloppet för förmögenhet skulle bestämmas till 30 000 kronor. I övrigt avstyrktes motionsyrkandena.

Utskottet

Enligt studiehjälpsreglementet kan elever, som före det år de fyller 21 år börjar sina studier vid gymnasier, yrkesskolor och andra därmed jämställda utbildningsanstalter, vid sidan av den icke behovsprövade studiehjälpen erhålla inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg. Inkomstprövat tillägg utgår med 75 kronor i månaden, om elevens och hans föräldrars sammanlagda beskattningsbara inkomst ej överstiger 8 000 kronor. Tillägget är 50 kronor i månaden i inkomstskiktet 8 100—12 000 kronor och sjunker till 25 kronor i månaden i inkomstskiktet 12 100—20 000 kronor. Vid högre inkomst utgår ej tillägget. Överstiger elevens och hans föräldrars sammanlagda förmögenhet 30 000 kronor, jämställes en femtedel av det överskjutande beloppet med inkomst. För gift studerande beaktas makens ekonomi i stället för föräldrarnas. Behovsprövat tillägg kan erhållas endast av elev som är berättigad till inkomstprövat tillägg med högsta beloppet och som har synnerligen stort behov av ytterligare studiehjälp. Det behovsprövade tillägget är maximerat till 75 kronor i månaden.

I förevarande motioner begäres författningsändring innebärande att inkomstprövat tillägg skall utgå oberoende av förmögenhet. Motionärerna anför, att många elever från familjer med relativt låga inkomster drabbas av den nuvarande regelns utformning. Innehavet av en mindre bostadsfastighet för familjen eller en jordbruksfastighet kan, trots att den ger ingen eller liten avkastning, medföra att inkomstprövat tillägg inte utgår. Motionärerna menar, att förmögenhetsinnehavet i allmänhet icke förbättrar elevens möjlighet att finansiera sina studier.

Vid utgivande av behovsprövade sociala förmåner beaktas regelmässigt förmögenhetsfaktorn. De behovsprövade studiesociala förmånerna bör inte utgöra något undantag härvidlag. Utskottet kan således inte biträda motionärernas förslag om slopande av förmögenhetsfaktorn vid prövning av rätten till inkomstprövat tillägg enligt studiehjälpsreglementet. Frågor av den art som aktualiserats genom motionerna torde emellertid kunna komma att övervägas i ett större sammanhang.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I:16 och II:26, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 mars 1966

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand*, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell*, herr Lars Larsson, fru Nilsson, herrar Erik Filip Petersson, Hübinette* och fru Elvy Olsson*;

från andra kammaren: herrar Odhe, Rimmerfors, Bengtsson i Varberg, fröken Sandell, herr Edlund, fru Svensson, herrar Jönsson i Ingemarsgården och Elmstedt.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Erik Filip Petersson*, fru *Elvy Olsson*, herrar *Rimmerfors*, *Jönsson* i Ingemarsgården och *Elmstedt*, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar på s. 3 med orden »I förevarande motioner» och slutar med orden »ett större sammanhang» bort ersättas med text av följande lydelse:

»I förevarande motioner begäres sådan ändring av studiehjälpsreglementet, att rätten att erhålla inkomstprövat tillägg inte påverkas av den studerandes eller hans föräldrars förmögenhet. Utskottet delar motionärernas mening att förmögenheten tillmättes en alltför stor betydelse i gällande bestämmelser angående inkomstprövat tillägg. Konsekvensen av nuvarande ordning är att en studerande kan förvägras detta tillägg om föräldrarna äger ett eget hem eller en mindre jordbruksfastighet trots att dessa ger ingen eller ringa avkastning. Förmögenheter av detta slag förbättrar

inte möjligheterna till finansiering av studierna. Utskottet vill också i sammanhanget erinra om att de nyligen företagna höjningarna av taxeringsvärdena inte förbättrat de studerandes ekonomiska situation. Ett borttagande eller en höjning av den ifrågavarande förmögenhetsgränsen torde i allmänhet inte medföra några förändringar för studerande från välsituerade hem, då inkomst av förmögenhet i sådana fall tillsammans med annan inkomst redan utestänger dessa från inkomstprövat tillägg.

Utskottet anser att de i motionerna aktualiserade frågorna bör bli föremål för skyndsamt utredning.»

b) att utskottet bort hemställa,

»*dels* att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I:16 och II:26, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om sådan ändring av studiehjälpsreglementet att vid beräkning av inkomstprövat tillägg till studiebidrag hänsyn endast toges till inkomst,

dels att motionerna, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»